

Legen tilbage øverst på dagsorden!

Pædagogisk arbejde med børnenes leg

Ditte Winther-Lindqvist, DPU

program

- Legen tilbage i fokus – de styrkede læreplaner
- Legens betydning for børns udvikling og læring
- Pædagogisk arbejde med legens betingelser og forudsætninger: fysisk rum, fælles viden
- En ny metode: legemanuskripter

Hvad er leg?

LEGEN

- Bestemt aktivitet/særligt format
- "Laden som om"

Legen er målet i sig selv

DET LEGENDE

- En måde at være i verden på
- "hvad nu hvis? tænkning"
- Kan knyttes til alle aktiviteter
- Kræver legestemning

Legens orden og uorden

- Der er altid noget barnet må/skal og ikke må i sin leg (regler/normer) og der er altid et fantasifuldt åbent element (hvad nu hvis?)
- Det er kombinationen der gør legen spændende
- Gælder for andre kreative aktiviteter: improvisations musik f.eks.

Legens forskellige former

- **Genstandsrettet og parallel leg**
- **Bevægelsesleg og den fysiske leg**
- **Konstruktionsleg**
- **Rolle i handlingen**
- **Den sociale fantasileg**
- **Regel-leg og spil**

Mange veje til udvikling

- Forskellige former for leg, bidrager til forskellige sider af udviklingen
- Det er fantasilegen der er bedst undersøgt og den jeg fokuserer på
- Den frie leg skal vi værne om af flere grunde
  - legens egen værdi for barnet
  - Barnets læring og udvikling

Nyeste forskning

- Børn der har gået i daginstitutioner der er legebaserede (fri leg) klarer sig bedre i skolen (bl. a. i matematik, sprog og science) end børn der har gået i daginstitutioner der laver skoleaktiviteter...(sommer og Klitmøller)
- Hvad er det ved legen der er så godt?

Legens funktion for udviklingen

- **Leg => aktivitet som fantasi, kreativitet, sprog, selvregulering, koncentration, planlægning, og socialitet udvikler sig igennem**
- **Fantasi og kreativitet kommer ikke af sig selv – det opstår gennem legeaktiviteter**
- **Leg = modstandsdygtighed (jv resiliensforskningen)**

Abstrakt og symbolsk tænkning

- Legen er kilde til alle senere former for kreativitet (som kræver symbolsk tænkning)
- ”Denne her pude er et skib, gulvet er et hav og se nu sejler jeg ud” => overgang til abstrakt tænkning

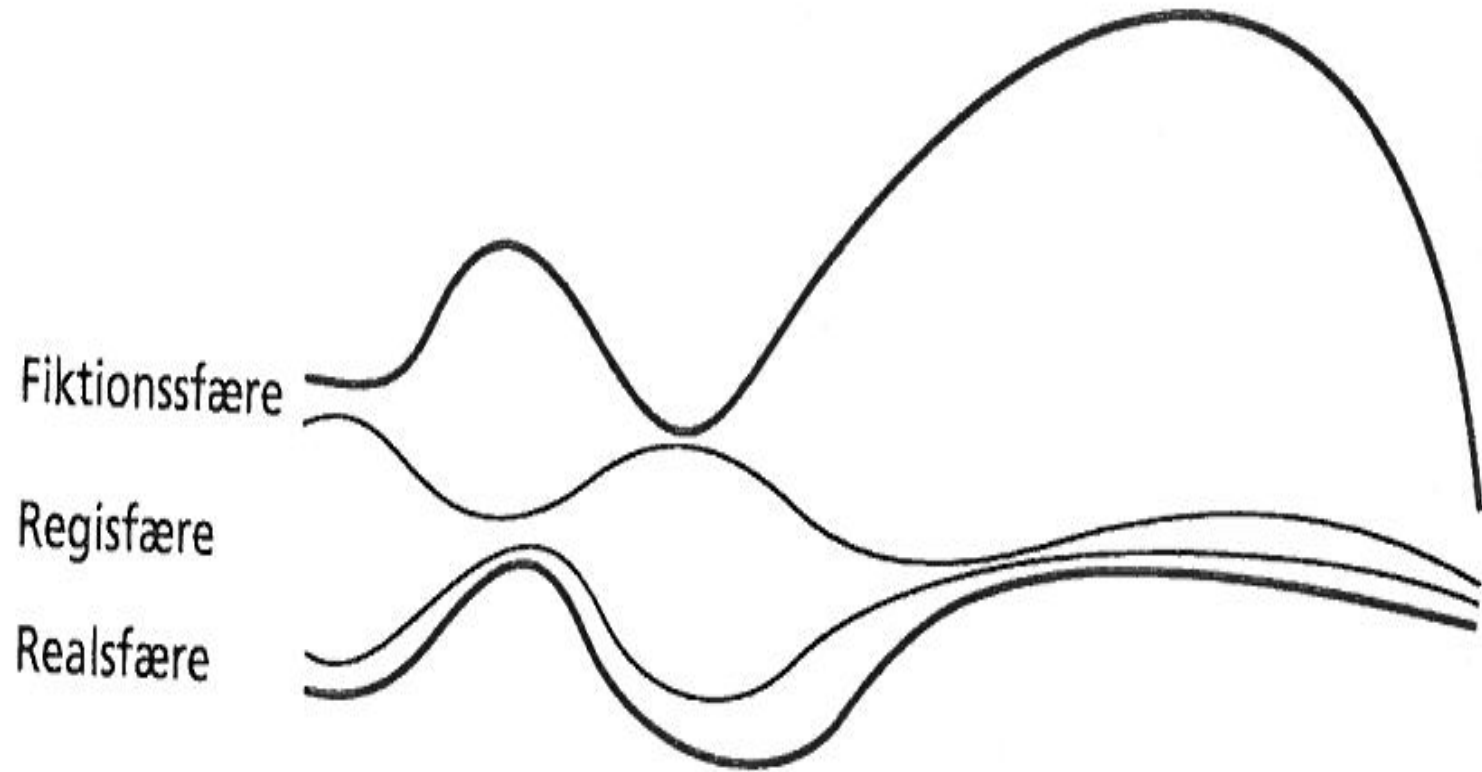
At lege sammen kræver:

- **Åbenhed for at blive grebet af lege-stemning**
- **Have ideer og formidle dem**
- **Forhandle og enes**
- **Følge fælles spilleregler**
- **Være fleksibel og lytte**
- **Opgive kontrol og selv kunne tage kontrol**
- **Vente og give plads til andre**
- **Tage hensyn og dele**
- **Koncentrere sig og følge en fælles plan**

- **= selvregulering indenfor demokratiske og solidariske idealer (dvs kulturelt formidlede værdier)**

Leg fra barnets perspektiv

- adgang til fællesskab og venskaber
- sjov, alvorlig og vigtig
- hvem må være med?
- hvem skal være hvem?
- Hvem bestemmer hvad?
- Hvem skal have hvad?
- Positioner (social identitet)

Fordybet fantasileg

Leg er frivillig

- Børn lærer når de leger - men de leger ikke for at lære
- Når læring sniges ind i legen – holder det op med at være leg (spontan, frivillig, selvgenereret, uden faste endemål)
- Paradox: hvordan kan man så tilgodese leg og arbejde med legen pædagogisk?

Leg giver alsidige erfaringer

- **Børn har ikke lige adgang til lege og legegrupper -> Venskaber giver adgangen.**
- **Opmærksomhed på socialt hierarki (alder, køn og popularitet)**
- **forskellige legegrupper => forskellige erfaringer med den sociale identitet**
- **Alsidige erfaringer er godt!**

Børn leger med:

- **Kulturel viden og kulturelle ressourcer (manuskripter)**
- **personlig erfaringsverden**
- **sociale identitet i børnehaven**
- **NB: børn kan mangle (fælles) viden at lege ud fra**

Pædagogikken

- Indirekte og direkte intervention
- At følge børnenes spor som baggrund for intervention
- At deltage direkte i børnenes leg?
- Hvorfor? Er det nødvendigt? **JA**

Metaforer for pædagogisk deltagelse

- **At gå foran** (træne legestrategier ved at lege med - instruere i nyt legemateriale og lære fra sig "sådan kan man være moren" ...)
- **At gå ved siden af** (observere og assistere løbende, give idéer, remedier og mægle)
- **At gå bagved barnet** (at observere i baggrunden – tilrettelægge godt for leg (i dagens struktur etc.)

At gå foran

- **Direkte: f.eks. træning i legestrategier og selv deltage som rollemodel i legen**
- **At vise hvordan man gør XXX?**
- **At øse ud af sin viden og erfaring med alt muligt!!!**

Måder at gå ved siden af

- **At observere og gribe ind med inspiration og forslag (vil I ikke hellere lege i puderummet?) eller hjælpe i konflikter så legen ikke bryder sammen (Nej, Eva – du må dele tingene med Anna, ellers bliver hun ked af det og vil ikke lege mere)...**

At gå bagved

- Sikre gode betingelser for legen
- Skabe gode legerum – til forskellige former for leg
- Sikre at der er tid og ro til fordybet leg
- Opmærksomhed på legestemning
- Hvilke dynamikker der er på spil i gruppen? hvad engagerer og interesserer børnene?
- Se efter hvilke børn der er med hvordan? I hvilke positioner og i hvilke roller?
- Er det alsidigt? Det samme på tværs?

Hvad gør vi mest?

- Der er tradition for at vi går mest bagved og ved siden af i børns leg?
- Når pædagogen går foran er det oftest på baggrund af intuition
- Feltet savner inspiration og metoder

Den voksnes rolle

- For mange børnehavebørn er det tilstrækkeligt at den voksne går bagved eller ved siden af (for at støtte legen).
- Børn der oftest leger alene eller leger parallelt i stedet for fælles fantasilege efter 3+ har ofte *svagt fælles opmærksomhedsfokus*

Direkte intervention

- **Når den voksne går foran i forhold til legen, så viser den voksne barnet hvordan det kan lege.**
- **Imitation og øvelse/træning i legemanuskripter, strategier og i tur-tagning**
- **Det er direkte stimulering mhp at barnet kan blive integreret i legemiljøet/i fællesskabet**

Legemanuskripter: en metode

- Bygger på bogen: ***Kom ind i legen – legemanuskripter en pædagogisk metode*** af Sine Hudecek og Kristine Avenstrup (udkommer på DAFOLO august 2016)
- Udviklet på baggrund af legeteori og observationer af børns leg – formål: at styrke børnenes fælles viden og baggrund for at lege

En ny metode

- **At gå foran** via arbejdet med legemanuskripter
- Udviklet af pædagoger og prøvet af der hvor de arbejder
- Sigtet: at styrke legemiljøet, børnenes fællesskab og venskaber, og fantasiens udvikling.

Baggrund for metoden

- At lege sammen kræver fælles erfaringsbaggrund (lege-manuskripter)
- Ofte går børnenes leg i stå, fordi de faktisk ikke rigtig kan få en leg i gang, eller de leger det samme hele tiden
- Analyse: De savner inspiration og fælles erfaring

Legemanuskripter hvorfor?

- Adspredt fægtning og afsøgning af muligheder – en række anslag til leg, men ikke ret mange som folder sig ud og bliver til ret meget....
- Skulle vi ikke sige vi var heste? Jo...tomme i blikket (hvad kan vi som heste? Hvad skal vi?)
- Meget de samme lege (moren, f.eks. Som er en rolle de kender godt, i funktioner de også kender)

Rationale

- Jo mere fælles viden børnene har og fælles erfaringer med kulturelle fortællinger og figurer, des bedre forudsætninger har de for at finde sammen om en leg og være kreative i og omkring legen.
- Et nyt problem?

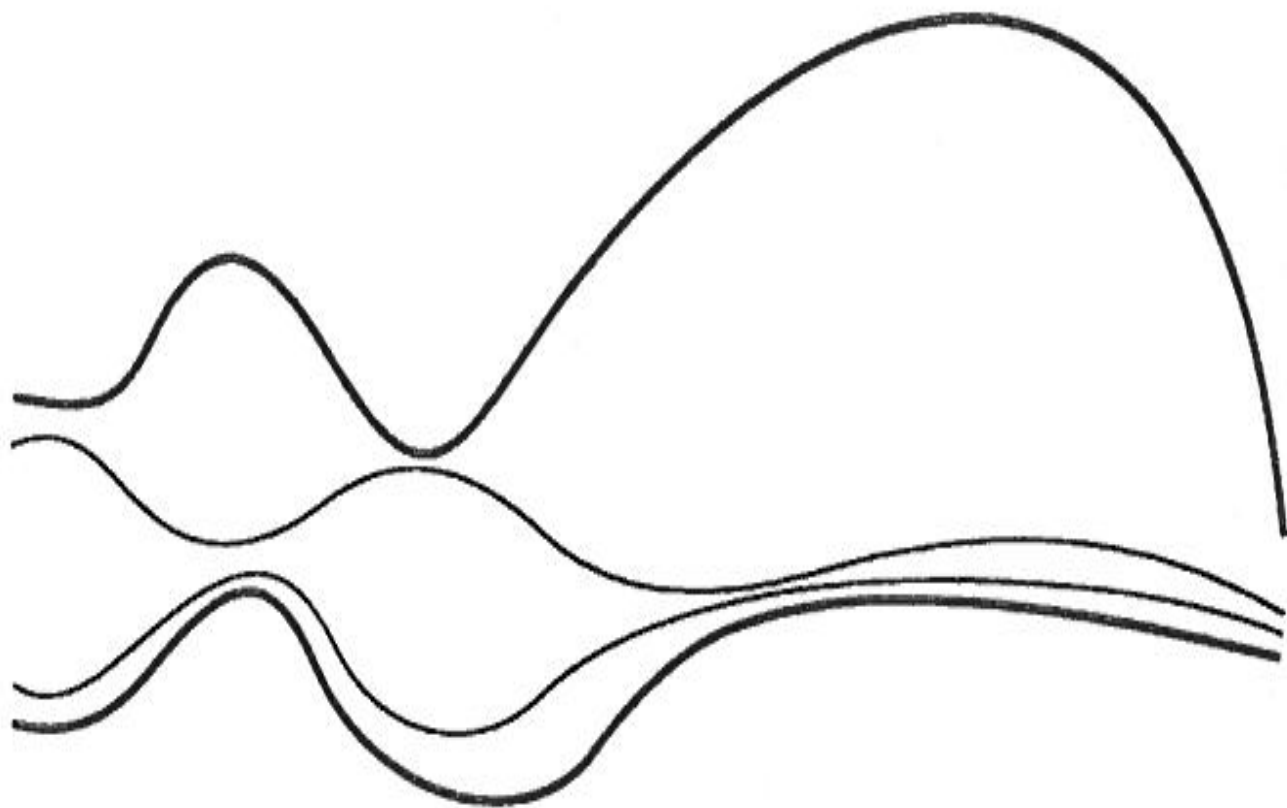
Orden før kaos

- Man skal kunne spille sit instrument for at kunne spille på det på kreative måder
- Hvad gør en mor? Hvad gør man i en butik? Hvis man har en gård? En tankstation? Hvis man skal ud at rejse?

Fiktionsfære

Regisfære

Realsfære

Legemanuskripter: mål

- At styrke børnenes fælles erfaringsrum, så de bliver bedre i stand til at lege, fantasifuldt, fordybet og varieret på egen hånd.
- Manuskripterne er baggrundsskabeloner, et sted at starte fra, **men ikke målet** –
- Målet er at børnene selv begynder at blande og bruge manuskripterne "frit" og det viser erfaringen også at de gør

Selve metoden

- Pædagogerne udvælger en række lege (tilpasset børnenes interesser og det de leger i forvejen).
- Børnene præsenteres for legemanuskripterne (f.eks. Bageri, tankstation etc. og inviteres til at lege med)
- Det kræver forberedelse og forberedelsestid

Indhold i manuskriptet

- **Forestillet scene:** en bagerbutik/indkøbscenter
- **Roller:** f.eks. En bager, en kunde
- **Skitse for handlingen:** at købe, bestille, betale
- **Nøglereplikker:** kom og køb/ hvad skulle det være? Ellers andet?
- **Remedier og rammer:** sandkager, disk, forklæde, pung
- **Pædagogiske fokusområder:** tilpasses gruppen
- **Variationsmuligheder:** forenklinger/udvidelser af legen
- **Opfordret spillerum for fantasi/medbestemmelse:** hvad man skal kunne købe, at det også er en cafe samtidig....
- **Supplerende aktiviteter:** noget udenfor legen der understøtter (ekskursioner, bøger om det)

Legemanuskripter og læreplansarbejde

- Pædagogisk fokusområde og læringsmål:
- får mulighed for at afprøve begge roller (bager, kunde) (**personlig agens**).
- støttes i at afprøve replikker, som gør legen interessant (**sproglig læring**).
- får positive erfaringer med at vente på tur, fx gennem fantasifuld dialog i køen (**social læring**).
- Får kulturel erfaring med hvordan ”man handler ind og taler sammen under indkøb” (**kulturel læring**)

Sammenhæng til andre aktiviteter

- Syng *Der bor en bager* og *Hvad vil du købe i min butik*.
- Tur til bagerbutik, hvor børnene køber ind.
- Bagning af brød eller boller.
- Tegne skilte og penge til legen.
- Gæt butikker i bogen *Min butik* af Inger Tobiasen.
- Dialogisk læsning af *Totte bager* af Gunilla Wolde

Hvilke manuskripter?

- **Fokusområder i udvælgelsesprocessen**

- Alsidighed
- Kulturel genkendelighed
- Forudsætninger og potentialer i børnegruppen
- **Aktuelle interesser i børnegruppen OG i personalegruppen**
- Mulighed for fantasiens udfoldelse
- Eventyr og klassiske figurer
- Læreplanstemaer
- Praktisk anvendelighed

Udfordring: mellem styring og åbenhed

- Åbenhed overfor børnenes bidrag til legen er afgørende for legens udfoldelse. Hvis pædagogen er ”legende” og lader sig inspirere af børnenes initiativer, medfører dette stemningsløft og lege-stemning hos børnene....
- Manuskriptet er et inspirationsgrundlag – **ikke en manual** Ja vi kan sælge fisk hos bageren. God idé! Lækre laks, er den sidste nye kage!

Hvad tænker I om metoden?

- Hvilke udfordringer ser I i institutionerne i forhold til at arbejde mere med at gå foran i børnenes leg?
- Diskussion/spørgsmål

litteratur

- Agnes Andenæs, 2012. Hvilket barn? Om barneliv, barnehage og udvikling, nordisk barnehageforskning, vol. 5, nr. 1. s. 1-14.
- Jytte Bang, 2008, [An environmental affordance perspective on the study of development: artefact, social other, and self](#), i M Fleer, M Hedegaard & J Tudge (red) , Childhood Studies and the Impact of Globalization: Policies and Practices at Global and Local Levels World Yearbook of Education, vol. 2009, Taylor & Francis, s. 161-181.
- Ivy Schousboe 2000, Udviklingspsykologi og børn i virkeligheden. I nærheden- en antologi om børneperspektiver.
- Schousboe, I. (2002). Et livsforløbsperspektiv på leg. *Psyke & Logos*, 23, 395-411.
- Stig Brostrøm 2012. Preschool teachers view on learning in preschool in Sweden and Denmark, link til artiklens resultater: <http://www.boernogunge.dk/internet/boernogunge.nsf/0/ACDD58C1553EF5F3C12578E700302D65?opendocument>
- Klitmøller, J. & Sommer, D. (2015). Læring, dannelse og Udvikling. Hans Reitzels Forlag.
- **Kragh-Müller, G. (2010). *Perspektiver på kvalitet i daginstitutioner*. Forskningsrapport, DPU, Aarhus Universitet.**
- **Kvello, Ø. (2013). Børn i risiko. Samfundslitteratur**
- **Ringsmose, C. (2010). Kvalitet I Systemperspektiv. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 47 (2), s. 115-124. Tema: kvalitet I daginstitutioner. Skolepsykologi. Dk**
- Schousboe, I. (1993). Den onde leg- En udvidet synsvinkel på legen og dens funktioner. In, *Nordisk Psykologi*, vol. 45 (2), pp. 97-119.
- Vygotsky, Lev (1933). *Play and its role in the mental development of the child*. <http://www.marxists.org/archive/vygotsky/works/1933/play.htm>
- Winther-Lindqvist, D. (2006) *Skal vi lege? Leg, identitet og fællesskaber i børnehaven*. Frydenlund.
- Winther-Lindqvist, D. (2013). Iagttagelse af børns leg I børnehaven, I Mark, K. (red.). *Pædagogers arbejde med sprog og billeder*. 2 oplag. Professionsserien. Akademisk Forlag. 139-163.
- Corsaro/Eder 1990. children's peer culture. <http://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.so.16.080190.001213>
- Howes, C. (2012). Social play of children with adults and peers, in *The Oxford handbook of the development of play*. Oxford University Press.
- **Kom ind i legen – legemanuskripter en pædagogisk metode** af Sine Hudecek og Kristine Avenstrup (udkommer på DAFOLO august 2016)